

יחידת לימוד: מברית דמים לברית חיים

זיכרון • ערכים • שותפות • אחריות

קהל יעד: תלמידי תיכון – כיתות י'–י"ב

משך השיעור: 90 דקות

תחום דעת: מורשת דרוזית / חינוך ערכי-אזרחי

אמצעים: המצגת „מברית דמים לברית חיים“, לוח, כרטיסי ערכים/פתקים, דף פעילות וכרטיס יציאה.

רציונל

הקשר בין העדה הדרוזית למדינת ישראל התפתח לאורך שנים וקיבל ביטוי מרכזי בשירות, בנאמנות, בשותפות ובמחיר ששילמו לוחמים ומשפחות.

השיעור מבקש להרחיב את המבט מן המושג "**ברית דמים**" אל המושג "**ברית חיים**" לא לבטל את משמעות השירות וההקרבה, אלא לבחון כיצד ערכים של נאמנות, נתינה, גבורה, ערבות הדדית ומחויבות מקבלים ביטוי גם בחיים האזרחיים ובשגרה.

היחידה מזמינה את התלמידים לעסוק גם במורכבות: לצד השותפות בשעת חירום, קיימות בחברה הישראלית מחלוקות ושאלות הנוגעות לשייכות, שוויון, זהות, תכנון ובנייה וחקיקה. מטרת השיח אינה להכתיב עמדה, אלא לאפשר לתלמידים לזהות את המורכבות, לחשוב עליה ולנסח עמדה מנומקת ומכבדת.

שאלת העל:

כיצד הופכים שותפות שנבחרת בשדה הקרב לשותפות שמתקיימת בכל יום בחיים עצמם?

מטרות השיעור

ידע: התלמידים יכירו את המושגים „ברית דמים“ ו „ברית חיים“ ואת נקודות הציון המרכזיות בהתפתחות הקשר בין העדה הדרוזית למדינת ישראל.

חשיבה: התלמידים יבחינו בין שותפות בשעת חירום לבין שותפות בחיים האזרחיים, ויחברו בין ערכי המורשת לבין המציאות.

ערכים: התלמידים יעסקו בערכים של נאמנות, נתינה, אחריות, כבוד, שייכות, ערבות הדדית, גבורה, מחויבות מוסרית ושמירת הזהות והמורשת.

יישום אישי: כל תלמיד/ה יציע דרך מעשית שבה אחד הערכים יכול לקבל ביטוי בבית הספר, בקהילה או בחברה.

מהלך השיעור

א. פתיחה – מהי ברית? | 8 דקות

עוגן במצגת: פתיחת המצגת ומושג הברית.

המורה כותבת במרכז הלוח:

ברית

ומסביבה:

אמון • נאמנות • אחריות • שותפות • מחויבות • נתינה

כל תלמיד/ה בוחר/ת מילה אחת שלדעתו/ה חיונית לקיומה של ברית ומסביר/ה בקצרה מדוע.

שאלות מנחות למורה:

מה הופך קשר רגיל לברית?

האם ברית נבחנת רק כאשר הכול מתנהל כשורה?

מה קורה לברית כאשר אחד הצדדים מרגיש שהציפיות שלו אינן מתממשות?

האם ברית היא רק תחושה של שייכות, או שהיא מחייבת גם מעשים?

בשלב זה **לא מנסחים הגדרה סופית**. משאירים את המושג פתוח וחוזרים אליו בהמשך.

משפט מעבר:

כדי להבין את משמעות הברית היום, נחזור לרגע אל השורשים שלה.

ב. שורשי הברית – שותפות שנבנתה לאורך השנים | 10 דקות

עוגן במצגת: „שורשי הברית – שותפות שנבנתה לאורך השנים.“

המצגת מציגה את נקודות הציון ההיסטוריות: קשרים ושיתופי פעולה עוד לפני הקמת המדינה, השתלבות לוחמים דרוזים בתקופת הקמת המדינה, גיוס חובה ב-1956 והכרה בעדה הדרוזית כעדה דתית עצמאית ב-1957.

המטרה כאן אינה רק לזכור תאריכים, אלא להבין כיצד קשר היסטורי הופך בהדרגה לשותפות בעלת משמעות.

המורה שואלת:

מה הופך רצף של אירועים ושיתופי פעולה למערכת יחסים שאפשר לכנות אותה „ברית“?

אפשר לאסוף מספר תשובות מהתלמידים.

לאחר מכן:

אם ברית אמורה להחזיק לאורך שנים – על אילו ערכים היא צריכה להישען?

מכאן עוברים מעולם ההיסטוריה אל עולם המורשת והערכים.

ג. מן המורשת אל הברית – ערכים שמעצבים דרך חיים | 12 דקות

עוגן במצגת: „מן המורשת אל הברית.“

המצגת מציגה את ערכי המורשת:

תוּחִיד التوحيد –אמונה באל אחד וזהות דתית קהילתית ייחודית.
אמת ויושר صدق اللسان –דיבור אמת, שמירת הלשון ויושר.
חֶפְז אל- אח'ואן – حفظ الاخوان -שמירת האחים –סולידריות, אחריות וערבות הדדית.
כבוד המשפחה – כיבוד הורים, אחריות למשפחה וכבוד האדם.
צניעות –איפוק, פשטות והתרחקות מאנוכיות.
נתינה ועזרה לזולת –אחריות כלפי האחר והקהילה .

המורה מדגישה:

הערכים אינם רק רשימת מושגים. הם מעצבים את הדרך שבה האדם מבין את האחריות שלו כלפי עצמו, משפחתו, קהילתו והחברה שבה הוא חי.

כותבים על הלוח:

משפחה ← קהילה ← חברה ← מדינה ← אחריות משותפת

ושואלים:

איזה מן הערכים שפגשנו יכול לצאת מן המעגל המשפחתי והקהילתי ולהפוך לערך שמנחה חיים משותפים בחברה כולה?

אפשר, לדוגמה, לקחת את **חֶפְז אל- אח'ואן** ולשאול האם הרעיון של "שמירת האחים" יכול לקבל משמעות רחבה יותר של ערבות הדדית ואחריות כלפי האחר.

משפט מעבר:

הברית עם האחר אינה מתחילה בשדה הקרב; היא נשענת על עולם ערכים שהאדם מביא איתו.

ד. ברית הדמים – כשהערכים הופכים למחויבות | 10 דקות

עוגן במצגת : "ברית הדמים."

המושגים המרכזיים:

נאמנות • שירות • מסירות • נתינה • גבורה • הקרבה • שכול • זיכרון

המורה מסבירה כי המושג "ברית הדמים" מבטא ממד מרכזי של השותפות, במיוחד דרך השירות הביטחוני והמחיר ששילמו לוחמים ומשפחות.

לאחר מכן מציגים את השאלה:

האם ברית שנבחנת בהקרבה בשעת מלחמה מספיקה כדי להגדיר שותפות שלמה?

נותנים לתלמידים להגיב.

אין כאן תשובה אחת נכונה. מטרת השאלה היא לגרום לתלמידים להתחיל לחשוב על מה שקורה **מעבר לשעת החירום ולשדה הקרב.**

משפט מעבר:

אם הברית נבחנת בעוצמה בשעת חירום – כדאי לשאול כיצד היא נראית גם בחיי היום־יום.

ה. שותפות גורל – ומה קורה בחיים עצמם? | 15 דקות

עוגן במצגת: ההשוואה בין שעת חירום לבין החיים האזרחיים.

המורה יוצרת על הלוח שתי עמודות:

בשעת חירום

שירות • הגנה • גבורה • הקרבה • אחריות

בחיים האזרחיים

שייכות • כבוד • שוויון • הכרה בזהות • הזדמנויות • אחריות הדדית

ומציגה את השאלה:

האם השותפות שמתקיימת בשדה הקרב מקבלת ביטוי מלא גם בחיים האזרחיים?

בהתאם למצגת ניתן להעלות כמוקדי שיח ציבורי את חוק הלאום, חוק קמיניץ וסוגיות תכנון ובנייה .

המורה אינה צריכה לתת לתלמידים תשובה, אלא לפתוח את השאלות:

מה מצופה מן האזרח כחלק מברית?

מה מצופה מן המדינה ומהחברה כלפיו?

האם נאמנות היא חד־צדדית, או שברית דורשת הדדיות?

כיצד אפשר לשמור על זהות דרוזית ייחודית ובמקביל לחזק תחושת שייכות משותפת?

מה קורה לברית כאשר קיימת מחלוקת?

המסר הפדגוגי:

ברית חיים אינה מבטלת מחלוקת. השאלה היא כיצד מנהלים מחלוקת בתוך מערכת יחסים שיש בה שותפות ואחריות הדדית.

ו. מברית דמים לברית חיים | 8 דקות

עוגן במצגת: השקופית "מברית דמים לברית חיים".

כאן נכנסת התוספת החדשה

לפני שחושפים לתלמידים את הערכים של "ברית החיים", עוצרים.

המורה שואלת:

אם "ברית הדמים" מספרת מה אנשים היו מוכנים להקריב זה למען זה – מה לדעתכם צריכה לספר "ברית החיים"?

נותנים לתלמידים רגע לחשוב.

התלמידים מציעים מילים וערכים, והמורה כותבת אותם על הלוח.

לדוגמה:

כבוד • שייכות • שוויון • אחריות • אחווה • אמון • נתינה • ערבות הדדית • תקווה

רק עכשיו חושפים את "ברית החיים" במצגת

ברית דמים:

שירות • נאמנות • מסירות • נתינה • גבורה • הקרבה • שכול • זיכרון

ברית חיים:

שייכות • כבוד • שוויון • ערבות הדדית • שמירת הזהות והמורשת • אחריות • מחויבות מוסרית • תקווה .

המורה משווה בין מה שהתלמידים הציעו לבין השקופית:

אילו מהערכים שהצעתם מופיעים גם במצגת?

איזה ערך במצגת לא חשבתם עליו קודם?

מדוע לדעתכם "שמירת הזהות והמורשת" היא חלק מברית חיים?

ועכשיו מציגים את שאלת העל:

כיצד הופכים שותפות שנבחרת בשדה הקרב לשותפות שמתקיימת בכל יום בחיים עצמם?

המסר של המורה:

ברית החיים אינה באה במקום ברית הדמים. היא מרחיבה אותה: מן הרגעים שבהם אנחנו מוכנים להקריב זה למען זה – אל הדרך שבה אנחנו בוחרים לחיות זה לצד זה, בכבוד, באחריות ובשותפות.

ז. 7 באוקטובר – הברית נבחנת במעשה | 12 דקות

עוגן במצגת : "ברית נבחנת דווקא ברגעים שבהם היא נדרשת למעשה."

כאן חוזרים מן הרעיון אל המציאות.

כותבים על הלוח:

נאמנות | גבורה | הקרבה | ערבות הדדית | נתינה | אחריות | שייכות

ושואלים:

אילו מן הערכים שפגשנו עד עכשיו באו לידי ביטוי באירועי 7 באוקטובר ובתקופה שאחריו?

כל תלמיד/ה בוחר/ת ערך אחד ומסביר/ה כיצד הוא מזהה אותו בחומר ובסיפורים שנלמדו.

הדיון מתמקד בערכים ובמעשים אנושיים, ללא צורך בתיאורים או בתמונות קשות.

לאחר השיתוף שואלים:

אם הערכים האלה מתגלים בעוצמה רבה כל כך בשעת חירום – כיצד גורמים להם להישאר נוכחים גם בשגרה?

וזו נקודת המעבר אל הפעילות.

ח. פעילות מרכזית – „מהברית אל הערך” | 12 דקות

עוגן במצגת: כרטיסי הערכים והפעילות.

כל תלמיד/ה מקבל/ת כרטיס עם ערך אחד:

אחריות • שייכות • כבוד • אחווה • נתינה • סובלנות • שוויון • ערבות הדדית • אומץ • אחדות • תקווה • מחויבות

העבודה נעשית בשלושה שלבים:

1. זיכרון

איפה הערך בא לידי ביטוי בסיפורי 7 באוקטובר או במלחמה?

2. משמעות

למה הערך הזה חשוב ל "ברית החיים"?

3. מעשה

מה אני יכול/ה לעשות כדי שהערך יהיה נוכח בבית הספר, בקהילה או בחברה?

הציר של הפעילות הוא:

זיכרון ← משמעות ← מעשה

זהו למעשה גם הציר הרעיוני של השיעור כולו.

בסיום כל תלמיד/ה משלים/ה:

"ברית חיים בשבילי היא" ...

אפשר להזמין מספר תלמידים לשתף במשפט שלהם.

ט. סיכום והערכה | 3 דקות

כרטיס יציאה קצר:

ידע

כתבו עובדה היסטורית אחת שלמדתם על התפתחות הקשר בין העדה הדרוזית למדינת ישראל.

הבנה

הסבירו במשפט אחד את ההבדל בין "ברית דמים" ל"ברית חיים".

יישום

בחרו ערך אחד והציעו מעשה אחד שיכול לבטא אותו בחיי היום־יום .

ההערכה אינה בודקת אם התלמיד אימץ עמדה מסוימת. היא בודקת את יכולתו להכיר, להבין, לחבר בין רעיונות ולהציע יישום מעשי.

סיום השיעור:

הזיכרון מחבר אותנו לעבר. הערכים מכוונים אותנו בהווה. והאחריות שלנו היא לבנות את הברית גם בעתיד.

לא רק לעמוד זה לצד זה בשעת מלחמה – אלא לבחור לחיות זה לצד זה, בכבוד ובשותפות, בכל יום.

לזכור • לכבד • להכיר • לשתף • לבנות